

Сыр бойы

№104
(19587)
17 ШІЛДЕ,
СЕЙСЕНБІ
2018 ЖЫЛ

КЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСТЫҚ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ГАЗЕТ

1929 ЖЫЛДЫҢ 1 ШІЛДЕСІНЕН ШЫҒАДЫ

WWW.SYRBOYI.KZ

PREZIDENT

ҚАРЖЫ НАРЫҒЫНДА ЖАҒДАЙ ТҰРАҚТЫ

Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаев Ұлттық банк төрағасы Данияр Ақышевті қабылдады. Кездесу барысында Нұрсұлтан Назарбаевқа Ұлттық банктің бірінші жарты жылдықта атқарған жұмыстарының қорытындылары жөнінде есеп берілді.

Қазақстан Президенті қазіргі уақытта валюта-қаржы нарығындағы тұрақтылықты сақтау және экономиканы әрі қарай дамыту үшін елімізде қажетті жағдай жасалғанын атап өтті.

– Қазір бізде ұлттық валюта мен экономиканың тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін мүмкіндіктер бар. Бірінші жартыжылдықта экономика 4 проценттен астам өсті. Құбылмалы бағамға көшкеніміз дұрыс болды. Белгілі бір деңгейде ауытқулардың болатынына үйрену керек. Бұл тұрғындардың әл-ауқатына әсер етпейді, – деді Нұрсұлтан Назарбаев.

Қазақстан Президенті банк секторын сауықтыру үшін қабылданған шаралар жөнінде айтты.

– Мемлекет тарапынан банктерге айтарлықтай көмек көрсетілді. Банк жүйесін қолдау мақсатымен үш триллион теңге бөлінді. Сонымен қатар, валюталық реттеу және Ұлттық банктің қызметін жетілдіру мәселелері жөніндегі заңнаманы қайта қарадық. Сондықтан, банктердің экономикаға, соның ішінде шағын және орта бизнес саласына несие беру жұмысын жандандыру қажет, – деді Нұрсұлтан Назарбаев.

Мемлекет басшысы тұрғындардың салымдарын адал жұмыс істемейтін акционерлердің алаяқтық әрекеттерінен қорғау мақсатымен Ұлттық банк төрағасының назарын банк секторының жұмысын ретке келтіру қажеттігіне аударды.

Д.Ақышевтің мәліметіне сәйкес, негізгі көрсеткіштер бойынша, еліміздің қаржы нарығында тұрақты жағдай қалыптасып отыр.

– 2018 жылғы маусым айының қорытындысы бойынша инфляцияның жылдық көрсеткіші 5,9%-ті құрады. Бұл – соңғы үш жыл ішіндегі ең төменгі көрсеткіш. Ұлттық банк инфляция деңгейін 2020 жылға қарай 4%-ке дейін төмендетуді көздеп отыр, – деді Ұлттық банк төрағасы.

Д.Ақышев Нұрсұлтан Назарбаевқа ұлттық валюта бағамының өзгеруіне әсер ететін негізгі факторлар жөнінде баяндады.

– Теңге бағамының өзгеруіне әсер ететін негізгі фактор – Қазақстанның сауда-экономикалық нарығындағы валюталық-қаржылық жағдай. Екінші фактор – басқа валюталарға қатысты доллардың бүкіл әлем бойынша нығаюы. Бұл орайда, кәсіпорындар мен тұрғындардың мұндай құбылмалы бағамға бейімделгенін атап өту керек. Жалпы, елімізде шетелдік валютаға деген сұраныстың төмендегені байқалып отыр, – деді Ұлттық банк төрағасы.

Кездесу соңында Мемлекет басшысы бірқатар нақты тапсырма берді.

МАҒІЛІС

ТАПСЫРМА ТИЯНАҚТЫ ОРЫНДАЛУЫ ТИІС

Кеше облыс әкімі Қырымбек Көшербаевтың төрағалығымен кезекті аппарат мәжілісі өтіп, күн тәртібіне сәйкес бірқатар мәселелер талқыланды. Оның алғашқысы облыс әкімінің 2018 жылға арналған іс-қимыл жоспарының орындалу бағытына арналып, ол туралы облыстық экономика және бюджетті жоспарлау басқармасының басшысы Сәуле Құлымбетова хабарлама жасады.

Хабарламашы атап өткеніндей, Елбасының «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауынан, мемлекеттік және үкіметтік бағдарламалардан туындайтын міндеттерді өңірде жүйелі жүзеге асыру үшін 2018 жылдың 12 ақпанында «Қызылорда облысы әкімінің 2018 жылға арналған бірінші кезектегі іс-қимыл жоспары» қабылданды. Барлығы 310 іс-шарадан тұратын жоспардың орындалуына мониторинг жүргізілген. Оның нәтижесі облыстық мекемелер тарапынан жоспарды орындау жүйелі түрде атқарылып келе жатқанын көрсетті. Талдау көрсеткендей, 310 тармақтың бүгінде 37 тармағы орындалған (12%), 3 тармағы орындалмаған (1%), ал қалған 270 тармақ (87%) бойынша жұмыс жүруде. Ал, 270 тармақтың 56-сы ұзақ мерзімдегі іс-шаралар екенін ескеретін болсақ, жыл аяғына дейін нақты 214-і орындалуы тиіс.

Басқарма басшысы іс-қимыл жоспарындағы орындалмай жатқан тармақтарға тоқталып өтті. Соның бірі – облыстық аймақтық туристік брендін әзірлеу облыстық кәсіпкерлік және туризм басқармасына тапсырылған. Алайда, ҚР Премьер-Министрі Б.Сағынтаевтың 2018 жылғы 19 қаңтардағы өкімі бойынша «Қазақстанның елдік туристік брендін»

әзірлеу тапсырмасы қойылған. Осы себептерге байланысты аймақтық туристік брендін әзірлеу мәселесі өзектілігін жоғалтқан.

Басқарма басшысы Жаңақорған ауданының Аққұм елді мекенінде салынған 100 орындық мектептің құрылысын аяқтау мәселесіне орай түсіндірме беріп өтті. Жоспарға сәйкес нысан ағымдағы жылдың 2-ші тоқсанында пайдалануға берілуі тиіс болатын. Мектеп құрылысы аяқталғанымен, нысан су және электрмен жабдықталмаған. Оның басты себебі – мектепке су және электр көздері тартылатын ауылдағы басты су ғимаратында жөндеу жұмыстарының жүргізілуі. Яғни, мектептің толық пайдаланылуы осы су ғимаратындағы жөндеу жұмыстарының аяқталуына байланысты болып отыр.

Қызылорда қаласының сол жағалауында емхана құрылысына қажетті құжаттарды әзірлеу де жүзеге аспаған. Үшінші тоқсанда орындалуы тиіс жоба облыстық денсаулық сақтау басқармасының ұсынысы бойынша мемлекеттік-жекешелік әріптестік негізінде жүзеге асатын жобалар тізімінен алынып тасталынған.

Аймақ басшысы орындалмай жатқан іс-шаралар бойынша жауапты тұлғаларға, сала басшыларына нақты

тапсырмалар жүктелді. Ол іс-қимыл жоспары бойынша жауапты тұлғалардан қатаң сұраныс болатынын ескертті және жоспарға өзгерту енгізу тек бір ғана мезгілде, яғни 1 тамызда ғана болатынын айтты.

Күн тәртібіндегі екінші мәселе Мемлекет басшысының 2018 жылғы 30 мамырдағы Қауыпсіздік Кеңесінің отырысында берген тапсырмаларының өңірімізде орындалуы барысы туралы болды. Ол туралы облыстық экономика және бюджеттік жоспарлау басқармасының басшысы С.Құлымбетова кеңінен ақпарат беріп өтті.

Облысымызда жекешелендірудің кешенді жоспары жүзеге асырылуда. Жекешелендіруге жататын 15 нысанның тізімі жасалып, оның 8-і 2016-2017 жылдары жекешелендірілсе, 2 нысан жойылған, қалған 5 нысан бойынша жекешелендіру жұмыстары жүруде. Жалпы өңірлік өнім көлеміндегі шағын және орта бизнестің үлесі 2017 жылы 13,3 %-ті құраса, 2018 жылға болжам 14%. Бүгінде, жаппай кәсіпкерлікті дамытудың Жол картасы тиімді жүзеге асырылуда. Аталған құжат төңірегінде кәсіпкерлерді қаржылай қолдауға аса мән берілуде, әсіресе ауылдық елді мекендерге шағын несие беруді арттыруға баса назар аударылған.

2-БЕТ

МÁSKÉY – QYZYLORDA

Дүйсенбінің таңында Қорқыт ата әуежайына «Мәскеу-Қызылорда-Мәскеу» бағытына қатынайтын Airbus A 320 әуе кемесі сәтті қонды. Ресейлік «Аэрофлот» әуе компаниясының ұшағы алғашқы рейсте 139 жолаушыны Қызылордаға жеткізді.

ӘУЕ ТАСЫМАЛЫНЫҢ КӨКЖИЕГІ КЕҢЕЙДІ

Жаңа әуе бағыты бойынша ұшақтар аптасына 4 рет қатынайды. Яғни дүйсенбі, сейсенбі, жұма, сенбі күндері көрші елдің астанасынан қонақ күтіп немесе шығарып салуға болады. Бұған әсіресе Ресей елінде оқып жатқан Сыр жастары қуанышты. Соның бірі – алғашқы рейс жолаушысы, К.А.Тимирязев атындағы Мәскеу ауылшаруашылық академиясының 3-курс студенті Максат Ибрагимов. «Енді Мәскеуге қатынауға соңыма күн уақытымыз бен көп қаражат кетпейді. Билет құны қолжетімді, уақыты үнемді, қызмет көрсетуі ұнамды. Облыс басшылығына алғысымды білдіремін, – дейді.

Алғашқы халықаралық әуе тасымалына дайындық мамыр айында басталған. Қорқыт ата әуежайының ұшқыш, стюард және басқа да техникалық қызметкерлері Мәскеуден келген «Авиациялық аэропорт мектебінің» мамандары әзірлеген оқу-сынақтан өткен. Сондай-ақ, Мәскеуге қатынайтын Airbus A 320 және 321, Boeing 737 әуе кемелерінің техникалық даярлығы да толық тексерілген.

Бұл жолғы жолаушылардың дені жұлдызды қалашық – Байқоңырды бетке алды. Байқоңырдан әуежайға арнайы қатынайтын жайлы автобустар желісі іске қосылған. Жолаушының бірі – Мария Шумихина көптен көрмеген ана-анасына келе жатыр. Ол төлқұжатты бақылаудың жылдам жұмыс атқарғанына разы. Енді жайлы жолмен, жаракат алған автобустен жұлдызды қалашыққа жылдам жетіп, сағынышын басып.

Мәскеуге келіншегі мен ұлын шығарып салған байқоңырлық Сергей Кошелев те жаңа рейстің жыл он екі ай ұшқанын қалайды.

– Ұлым маскеулік оқу орнына түспек. Біздің қаладан Мәскеуге чартерлік рейс бар. Бірақ билет бағасы 3-4 есе қымбат. Енді Байқоңырдан автобустар жиі жүрсе, жолаушылар саны артатынына күмәнім жоқ. Мәскеу мен Байқоңырдың арасын жақындатқан жергілікті билікке алғысым мол, – дейді Сергей.

Билет құны сатып алған уақытына қарай бизнес кластың төменгі құны – 167 мың теңге болса, эконом-класс 3-4 есе теңгеден басталады. Кесте бойынша ұшақ жергілікті уақытпен 06:10-да қонады, ал 07 сағат 20 минут өткенде қайта ұшып кетеді. Осы ретте әуежай диспетчерлері жолаушыларды тіркеу әдеттегіден ерте жүзеге асырылатынын айтады.

Тағы бір жаңалық, Қорқыт ата әуежайынан алдағы уақытта Мәскеумен қатар Түркия, Қырғыз елдерінің астанасына да тікелей қатынайтын әуе бағыттары ашылмақ. Бүгінде аталған елдердің әуе компанияларымен келіссөздер жүргізілуде.

Нұрбек ДӘУРЕНБЕКОВ,
«Сыр бойы».

ҚАЗАНТАЕВ МЕКТЕБІ

2

ЖЕМҚОРЛЫҚ ЖҰМЫЛҒАНДА ЖЕҢІЛЕДІ

3

МЫҢ АЛҒЫС САҒАН, МУНДИАЛЬ!

4

Бизнес – береке бастауы. Сонымен бірге кәсіпкерлік мемлекеттің тірегі, қозғаушы күші саналады. Сондықтан да қазіргі таңда өз ісін бастағысы келетін тәуекелшіл жандарға мемлекет тарапынан үлкен қолдау бар. Өзі ісін өркендетем дегендерге көмек қолын созатын түрлі ұйымдар құрылып, жұмыс істеуде. Соның бірі – «ҚазАгроКепіл» АҚ. Осы мекеменің облыс бойынша өкілдігінің директоры Айдос Жылқадырөвпен компанияның жұмысы туралы әңгімелесудің сәті түскен еді.

НЕСИЕГЕ КЕПІЛДІК – АУЫЛ КӘСІПКЕРІНЕ КӨМЕК

– Айдос Әмірқұлұлы, «ҚазАгроКепіл» АҚ қай уақыттан бері жұмыс істейді, оның негізгі міндеті қандай?

– Бұрын «Астық қолжаттары бойынша міндеттемелердің орындалуын кепілдендіру қоры» бүгінде «ҚазАгроКепіл» АҚ аталады. Мемлекеттік аграрлық азық-түлік бағдарламасы бойынша жұмыс істейтін коммерциялық емес ұйым ретінде 2003 жылы құрылды. Мақсаты – аграрлық-өнеркәсіптік кешен субъектілерінің міндетін орындауды сақтандыру және кепілдендіру. Біздің мекеменің міндеті осы ұғымға саяды. Сақтандыру және кепілдендіру саласында аграрлық сектордағы хеджирлеу жүйесін дамыту. Ал хеджирлеу дегеніміз – болуы мүмкін шығындарды төмендету үрдісі. Облыстағы өкілділік 2016 жылдан бері жұмыс істейді.

Елімізде кәсіпкерліктің дамуына ерекше мән берілуде. Бүгінде кәсіпкерлікті дамыту мемлекеттік саясаттың ажырамас бір бөлігіне айналып отыр. Соған орай Елбасы тапсырмасына сай «2017-2021 жылдары нәтижелі жұмыспен қамту және

жаппай кәсіпкерлікті дамыту» бағдарламасы жұмыс істеуде. Ал Сыр өңірінде облыс әкімі Қырымбек Көшербаевтың бастамасымен 2018 жыл «Жаппай кәсіпкерлікті қолдау» жылы болып жарияланды. Кәсіпкерлікпен айналыса бастау үшін көп жағдайда қаржы керек. Оны, әдетте, қаржы институттарынан немесе басқа да несиелік ұйымдардан алады. Несие беретін ұйым кепілдік дүние сұрайтыны анық. Ал ауылдық жердегі кәсіпкерлікке қажетті ақшасы келген адамдар үшін бұл тұрғыда өзіндік қиындықтары бары белгілі. Ауылдық жерде кепілдік дүние ретінде ұсынылатын жылжымайтын мүліктерді көптеген қаржы институттары өте арзанға бағалайды, ал кейбіреулері қарызға кепілдік ретінде қабылдамайды.

Осындай жағдайда біздің ұйым шаруаларға көмек қолын созады.

– Кепілдендіру жүйесі қалай жүзеге асады?

– Біз ауыл шаруашылығы саласында кәсіпкер ретінде тіркелгеніне 3 жылдан аспаған азаматтардың стартап жобаларымен жұмыс істейміз. Кәсіп ашуға

талпынған адам несие алатын болса, қаржы институты кепілдік сұрайды. Осы кепілдікке қаржысы жетпеген жағдайда біз көмекке келеміз. Кәсібің ашқалы жатқан адам «Атамекен» ҰКП жүзеге асыратын «Bastau Бизнес» бағдарламасы аясында бір ай оқып, сертификат алуы тиіс. Сол сертификатымен мына үш

мекеменің біріне келеді. Олар: «Микроқаржы ұйымы», «Кредиттік серіктестік», «Қызылорда өңірлік инвестиция орталығы». «Кредиттік серіктестіктің» Қызылорда қаласында бір және әр ауданда орналасқан 7 өкілдігі бар. Ал «Микроқаржы ұйымы» екі жерде бар. Бірі – «Қызылорда өңірлік инвестиция орталығы», екіншісі – «Group Invest». Осылардың біріне барып, кәсіпкер кеңес алады және несие алу үшін арнайы құжаттарды жинайды. Біз осы аталған үш мекемені де тығыз байланыста жұмыс істейміз. Егер кәсіпкердің құжаты тексеруден өтіп, бірақ кепіл қаржысы жетпесе, оның құжатын бізге жібереді. Мәселен, «Мына кәсіпкер 5 миллион теңге несие алғалы жатыр, осының 3 миллион теңгесіне кепіл бола аласыздар ма?» деп бізге сұраныс жолдайды. Біз өз тарапымыздан құжаттарды толықтығын және дұрыстығын растап «ҚазАгроКепіл» арасында ұшақты келісім әзірлейміз. Ісін жаңадан бастаған кәсіпкерге несие көлемінің 85 %-ке дейін кепілдік алуға мүмкіндігі бар.

– Білуімізше, екі бағдарлама аясында жұмыс істейсіздер. Осы туралы толығырақ айтып өтсеңіз.

– Жоғарыда айтылған стартап жобаны кепілдендіру жүйесі «Еңбек» деп аталатын «Нәтижелі жұмыспен қамту және жаппай кәсіпкерлікті дамыту» бағдарламасы аясында жүзеге асуда. Ісін енді бастаған кәсіпкерге берілетін кепілдіктің 2018 жылға белгіленген көлемі – 6 012 500 теңге. Ал кооперация қатысушысы үшін белгіленген көлем – 12025 000 теңге. Ескере кететін бір жайтты, егер мал шаруашылығын дамытуды көздеген жеке кәсіпкер болса, оның ұзақ уақытқа жалдаған жері болуы міндетті. Ал егістікпен айналысатын шаруа қожалығы болса, онда жеке жері болу керек.

Екіншісі – «Сыбаға» атты мал шаруашылығын дамыту бағдарламасы. Жеке және қарыз қаражатынан қарыздар бойынша несиелік мөлшерлеме субсидиялау жылына 4% құрайды. Фермерлер асылтұқымды мал мен ірі қара малды сатып алу үшін 15 жылға несие алу мүмкіндігіне ие болады. Бұл бағдарламаға ісін жаңа бастаған кәсіпкер қатыса алады. Бұл ретте біз несие сомасының 25 %-ке дейін кепілдеме бере аламыз. Бірақ бірнеше талап бар. Бір шаруа қожалығының алатын мүйізді ірі қара мал саны – 50-ден, ұсақ қара мал саны 600-ден көп болуы тиіс. Ал малдың жиынтық саны – ірі қара мал – 100-ден, ұсақ қара мал 1200-ден аспауы тиіс.

– Сіздер қанша кәсіпкерге қолдау көрсеттіңіздер? Олармен байланыс жасап тұрасыздар ма?

– Айта кету керек, Қазақстан бойынша 2017 жылы кепілдендіру жүйесіне 187 ферма иесі жүгінген. Оның ішінде 82-сі, яғни 44%-і ісін жаңа бастағандар. 2017 жылы облыс бойынша 13 шаруа қожалық иесі кепілдеме алды. Олармен байланыс жасап тұрамыз, әрине, олар шешімдеріне риза. Бизнесін өрістетеді, жаңа жұмыс орындары пайда болады. Кәсіпкерлердің несиесін кепілдендіру биылғы жылы да жалғасуда.

– Әңгімізге рахмет!

Ыдырыс ТӘЖІҰЛЫ,
«Сыр бойы».

ТАПСЫРМА ТИЯНАҚТЫ ОРЫНДАЛУЫ ТИІС

Биылдың өзінде «Өңірлік Инвестициялық орталыққа» облыстық бюджеттен 1 млрд теңге бөлініп, бүгінде микробизнес субъектілерінің 280 жобасы қаржыландырылды. Оған қоса, «Нәтижелі жұмыспен қамту және жаппай кәсіпкерлікті дамыту» бағдарламасы шеңберінде 2,3 млрд теңге бөлініп, бүгінде 634 млн теңге құрайтын 162 жобаға қолдау көрсетілді. Ал, «Бизнестің Жол картасы-2020» бағдарламасы шеңберінде 1,3 млрд теңге бөлініп, 300 жоба қолдау тапты.

Өңдеу өнеркәсібін дамыту және инвестициялар тарту бойынша Индустрияландыру картасы шеңберінде мақсатты жұмыстар жүргізілуде. Бағдарламаның бірінші бесжылдығында 22 жоба жүзеге асырылып, бүгінде оның 16-сы өнім өндіруде. 1700 адам жұмыспен қамтылған. Ағымдағы жылдың 6 айында осы жобалар аясында құны 11 млрд теңгеден асатын өнім өндіріліп, өсім 30 пайыздан асып түсті. Ал, бағдарламаның екінші бесжылдығында құны 620 млрд теңге тұратын 26 жобаны жүзеге асыру жоспарланған. Агроөнеркәсіп кешеніне қарқынды даму үстінде. Мәселен, жалпы өңірлік өнімдегі саланың үлесі 2013-2017 жылдар аралығында 2,5 проценттен 3,7 процентке дейін артып отыр. Ағымдағы жылдың 6 айында салаға тартылған инвестиция көлемі 85 процентке, өндірілген ауыл шаруашылығы өнімінің көлемі 2,7 процентке, ал тамақ өнімдерінің өндірісі 15 проценттен астамға артқан.

Саланың экспорттық әлеуетін арттыру және тұтыну нарығын кеңейту мақсатында 2018-2022 жылдарға арналған облыстың агрокартасын жүзеге асыру бойынша егжей-тегжейлі іс-шаралар жоспары бекітілген. Аталған іс-шара жоспары аясында биыл жылы құны 7 млрд теңгеден асатын 10 жоба бастау алмақшы. Сонымен қатар, өңірде бюджет қаржыларының жүктөмесін азайту мақсатында бүгінде мемлекеттік-жекешелік механизмі кең көлемде пайдаланылуда. Қазір экономиканың әртүрлі салаларында құны 30 млрд теңгеден асатын 73 МЖӨ жобалары жүзеге асырылу сатысында. Бүгінгі күнге 2,5 млрд теңгені құрайтын 10 жоба бойынша МЖӨ шартына қол қойылды. Әлеуметтік қамсыздандыру мәселесінде «Нәтижелі жұмыспен қамту және жаппай кәсіпкерлікті дамыту бағдарламасы» аясында еңбекпен қамтудың белсенді шараларымен 3 998 жас қамтылды.

Елбасы тапсырмаларын орындау мақсатында «Өңірлік іс-шаралар жоспары» бекітілді және оның төңірегінде жұмыстар жыл бойы жалғасатын болады. Осы ретте облыс әкімі барлық бюджеттік бағдарлама әкімшілігіне Мемлекет басшысының қатысуымен өткен Қауіпсіздік кеңесінде берілген тапсырмаларды іске асыру шараларының мүлтіксіз және мерзімінде орындалуын қамтамасыз етуді тапсырды.

Елбасының «Ұлт жоспары – 100 нақты қадамының» 42-қадамына сәйкес Салық кодексінің 71-тарауымен жалпыға бірдей декларациялауды ендіру қабылданды және 2020 жылғы 1 қантардан бастап заң талабы қолданысқа енгізіледі. Осы бағытта жүргізіліп жатқан жұмыстар туралы облыс бойынша мемлекеттік кірістер департаментінің басшысы Серік Мұстафаев айттып өтті. Департамент басшысының айтуынша, декларация тапсырған кезде жеке тұлғалар өз аттарындағы тіркелген барлық жылжымайтын немесе жылжитын мүліктердің тиісті тіркеу деректерін көрсетеді. Оған жердің кадастрлық нөмірі, орналасқан мекен-жайы, автокөліктің маркасы, vin-коды, қозғалтқыш көлемі, мемлекеттік нөмірі, банктігі қаражат сомасы немесе қолдағы қаражатты, иелігіндегі жеке мүлкі мен шетелдегі мүлкі, заңды тұлғаларға қатысты құрылтайшы болуы немесе қатысу үлесі сияқты деректер түптурға жатады. Декларацияны Қазақстан Республикасының көмектөлеуші азаматтарының барлығы тапсырады. Ал, Қызылорда облысында шамамен 400 мың адамнан астам тапсырады деп күтілуде.

1-бет

ЖОМАРТ ЖАННЫҢ ЖОЛЫ АШЫҚ

«Бай болсаң, халқыңа пайдаң тисін» деген аталы сөз бар. Астарынан адамгершілікті аталатын ұлы ұғым есіп тұрғаны айтпасақ та белгілі. Оған қоса сауапты істі ұрпағының бойына сіңіруге тырысқан бабаларының жомарттық, мәрттік дағдыны да ту көтерген. Бүгінгі әңгімемізге арқау және кәсіпкер Берік Жәндәулетов – дәл осындай жомарт жүректі азаматтардың бірі. Сонау тоқсаныншы жылдардың бас кезінде Ақтөбедегі құрылыс колледжін бітірген Берік еңбек жолын жеке кәсіпкер ретінде бастаған болатын. Бұл кезең егемендікке жаңа қолы жеткен еліміздің экономикасы шатқалдақтап жатқан шағы еді. Қиындық жылап жұртқа тұтас білінген өлара мезгіл біздің кейіпкерімізді де айналып өтпейді. Қиналды, талай мәрте торықты да. Алайда кездескен кедергілер жігерін жасайта алмады. Керісінше, қайрауы келіскен шарболатша шыңдалды. Ақыры сең қозғалды. Берік басқарған «Жұлдыз» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі жеке тұлғаларға несие беріп, шаруасын дөңгелентуге септігін тигізді. Жылдар өте Арал қаласынан монша құрылысын іске қосса, бірнеше жерден май құю бекеттерін ашты.

Табысқа тоқмейілсу тұңғыыққа жетелейді. Ал іздену, жалқыпай еңектену – Берік Темірханұлының басты ұстанымының бірі. Әрі солай болып та келеді. Мұнан бірнеше жыл бұрын «Үдемелі индустриалды-инновациялық даму бағдарламасы» аясында «Батыс Еуропа – Батыс Қытай» халықаралық автокөлік дәлізінің бойынан «В» категориялық жол бойы сервис кешенін іске қосты. Нақты кезеңде қарқынды жұмыс жасауда. Сондай-ақ өткен жылы пайдалануға берілген «Ер-Ай» сауда орталығында 70 орындық сауда қатары, ет өнімдерін сату орны, асхана, зертхана және ауқымды азық-түлікті сақтау мен босату қуатына орналасқан. Мұндай қадамға баруға кез келген кәсіпкер тәуекелі ете бермесе еді. Делдалсыз жұмыс жасау бүгінгі күннің ерекшелігі десек, артықтық етпес. Бұл бағытта Беріктің тындырған тірілігі мақтауға лайықты. Соның арқасында Қостанай қаласындағы өнім шығарушы компаниялармен келісімге отырып, шұжық, жұмыртқа, ұн және ұн өнімдерін аудан тұрғындарына тікелей жеткізіп отыр. Оған қоса құнбағыс майы, піяз, қырыққабат, басқа да көптеген азық-түлік өнімдері Оңтүстік Қазақстан облысынан тікелей жеткізіп, аудан тұрғындарына нарықтағы багадан арзан са-

Қаржы министрі бұйрығымен «Жеке тұлғалардың кірістері мен мүліктерін жалпыға бірдей декларациялау және уәкілетті органдарының мәліметтер базасын өзектендіру жол картасы» бекітілді. Онда жергілікті атқарушы органның Әділет министрлігімен, Ішкі істер министрлігімен, «Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясы» коммерциялық емес АҚ-мен, Ауыл шаруашылығы министрлігімен, басқа да құзырлы органдармен интеграциялау жөнінде бірлесіп атқаратын іс-шаралары нақтыланған. Жол картасына сәйкес ағымдағы жылдың 10-шы қарашасына дейін уәкілетті мемлекеттік органдардың деректер базасын жаңарту бойынша іс-шараларын аяқтау тапсырылды. Департамент басшысы осы жылдың 1 шілдесіне дейін уәкілетті органдардың тіркеу деректерінде орын алған қателіктер үлесі 22,9 пайызды құрап отырғанын атап өтті. Қателіктер жеке тұлғалардың үйіргелік жер учаскелеріне, жеке тұлғалардың мүлкіне, жеке тұрғын үй құрылысына арналған жер учаскелері мен қосалқы үй шаруашылығын жүргізуге берілген жер учаскелеріне қатысты орын алған. Қазіргі таңда мемлекеттік кірістер депатаменті әділет департаменті, ішкі істер департаменті, көліктік бақылау инспекциясы, ауылшаруашылық басқармасы секілді уәкілетті органдармен қайтадан салыстыру жасап, қателіктерді дұрыстау жұмыстары жүргізілуде. Облыс басшысы бұл іс-шараны Елбасы Ұлт Жоспарында бекіткенін атап өтіп, сапалы және мерзімінде орындалуын қамтамасыз етуді тапсырды.

Мәжілістегі соңғы талқыланған мәселе жолашушы тасымалындағы заңсыздықтарға арналды. Ол туралы баяндаған облыстық көлік бақылау инспекциясының басшысы Ержан Жолдасов тұрақты жолашушылар тасымалын жүзеге асыратын жеке және заңды тұлғалардың жұмысына тұрақты емес тасымалдаушылар кесірін тигізіп жатқанын жеткізді. Мәселен, облыс орталығынан оңтүстік бағытта заңдастырылған тұрақты маршрут бойынша 30 орта және үлкен сыйымдылықтағы автобуспен бірге 170-тен астам тұрақты емес такси қызметін атқаратын шағын автобуспен жеңіл автокөлік қатынауда. Ал батыс бағытына заңдастырылған 80-нен астам автобуспен қатар 500-ден астам тұрақты емес такси қызметін атқаратын жеңіл автокөлік жүреді. Сондай-ақ қаладағы 48 өздігінен шоғырланған такси тұрақтарын қоспағанда тапсырыспен жұмыс атқаратын «Yandex», «Жұлдыз», «Deluxe» диспетчерлік пунктері мен «Indraiver» бағдарламасы қызмет атқаруда. Бұл диспетчерлік пункт, индрайвер бағдарламасы арқылы жұмыс атқаратын жеке тасымалдаушылар такси қызметі ретінде мемлекеттік кірістер органдарына тіркелмеген, жолашушылар қауіпсіздігін қамтамасыз етуге кері әсерін тигізді.

Аймақ басшысы облыстағы жол коммуникациялық желілері бұрынғы кезеңмен салыстырғанда анағұрлым жақсарғанына назар аударды. Халықаралық автодөліз жұмыс істеп тұр. Алдағы уақытта оның Арал мен Қызылорда аралығындағы бөлігін төрт жолақты етіп жасау жүзеге асатын болады. Сондықтан жолашушы тасымалында халықтың қауіпсіздігі мен денсаулығы бірінші орында болуы керек. Осыған байланысты көлік бақылау инспекциясы басқа құзырлы органдармен бірлесіп жолашушы тасымалында жаңа жылға дейін тәртіп орнатуы керек. Осы салада жұмыс істеп жатқандар толығымен тіркеуге алынуы тиіс. Олар заңды түрде жұмыс істеп, тиісті салығын төлеп, сонымен бірге қауіпсіздік үшін жауап беретін болады. Соған орай техникалық және медициналық бақылау бекеттерінің ашылуын қамтамасыз ету керек.

Мәжілісті қорытындылаған аймақ басшысы жоспарланған жұмыстардың дер кезінде орындалуы қажеттігін еске салып, тиісті сала өкілдеріне тапсырма жүктелді.

Бдырыс ТӘЖІҰЛЫ, «Сыр бойы».

АЙМАҚ

Дана халқымыз «Асыл туған адамның баға жетпес нарқы бар» деген нақылды бекер айтпаған. Биыл осы бағаға әбден лайық азамат, өмір-өзенінді асау толқынымен алысып, адамгершілік соқпағынан табанын тайдырмаған, жиырма екі жыл үзбестен Тереңөзек (бүгінгі Сырдария ауданы) және Жалағаш аудандық партия комитеттерінің бірінші хатшысы қызметін атқарып, халқының нағыз қайраткер перзенті атанған Қонысбек Төрешұлы Қазантаевтың үстіміздегі жылы туғанына 95 жыл толып отыр.

Осы жайлы айтарымызды қазақтың ақынқы Сырбай Мәуленовтің:

Сыр елінде болыс көп, Мықтысы оның Қонысбек, – деп жырлаған өлең жолдарынан бастағанды жөн көріп отырмыз. 1962 жылы Шиелі ауданында ел адамдарымен кездескен ақын аудандық кеңес атқару комитетінің төрағасы Қонысбек Төрешұлының қабілет-қарымына осындай баға берген еді.

Өткен ғасырдың 60-жылдарының басында Қызылорда облысында күрші алқаптарын игеру ісі қолға алынды. Ирригациялық және мелиорациялық жұмыстарға қыруар қаржы бөлініп, жүздеген мың гектар жерлер инженерлік жүйеге келтірілді, шаруашылық орталықтары салынып, жаңа инфрақұрылымдар іске қосыла бастады. Облыс экономикасындағы осынау бетбұрысты кезеңде әлеуметтік-мәдени сала да қарқынды дамыды. 1963 жылдың қаңтарында облыстық партия комитетінің бірінші хатшылығына Мұстахым Біләлұлы Ықсанов сайланды. Ол кісі республикадағы білікті де беделді су шаруашылығы мамандарының бірі болатын, оның облысқа келуі жан-жақты ойластырылған іс болуы керек. Өйткені, облыста жүзеге асырыла бастаған түбегейлі шараларға басшылық жасау үшін шаруаның жайын жетік білетін маман, жігерлі де іскер басшы қажет еді. Мұстахым Біләлұлы біршама уақыт өткен соң аудан басшыларын ауыстыра бастады. Сөйтіп, 1963 жылдың күзінде Сырдария өндірістік басқармасы партия комитетінің хатшысы болып Қонысбек Қазантаев сайланды. Ол кезде аудан экономикасы нашар дамыған, халықтың әлауқат дәрежесі төмен өңірлердің бірі болатын. Жаңа хатшының аудан активімен алғашқы өткізген кеңесінде-ақ оның кадрларға қоатын талабының биіктігі, кез келген мәселені терең талдай білетіні, ой-өрісі мен ойлау қабілетінің ауқымдылығы, кемшіліктерге төзгісі келмейтіндігі, тапсырмаларының нақтылығы көзге ұрып тұрды. Көп ұзамай-ақ ауданда тәртіп орныға бастады. Келесі, 1964 жылдың өзінде-ақ төл алу науқаны ойдағыдай өтіп, аудан мал басын өсіру, мал өнімдерін өндіру әжептәуір табыстарға қол жеткізді. Еңгі шаруашылығында да ілгері басушылық байқалды.

Аудандағы 30-35 мың гектар егістіктің 13-14 мың гектарына күрші егілетін. Ол шілде айында шаруашылықтарды түгел аралап, әрбір күрші зеносындағы егістің шығымын, күтімін өз көзімен көріп шығатын және көрген кемшіліктерді жол жөнінде тапсырмалар беріп, олардың орындалуын қатаң бақылауда ұстайтын.

Ауданда ол басқарған 1965-1975 жылдары шаруашылықтың басқа салалары да дамыды, әсіресе, құрылыс жұмыстары барынша қарқынды жүрді. Шағын аудан болса да бес жылжымалы мехколхозна мен басқа да құрылыс ұйымдарында 1000-ға тарта адам еңбек ететін. Орта мектептер мен мәдениет сарайларының көпшілігі, ірілі-ұсақты мәдени-тұрмыстық, өндірістік нысандар сол жылдары салынды. Қай жерге барсаң да, қайнап жатқан тіршіліктің үстінен түсетінсің. Осыған орай, Қонекең жылына бір рет облыстағы ірі құрылыс трестерінің, басқармалардың жетекшілерін аудандық партия комитетінің бюро мәжілісіне шақырып, өзіміздегі сол сала басшыларының есептерін тыңдайтын. Ауданға бағынбайтын, облыстық деңгейдегі беделді деген басшылардың өздері бюрода қысылып-қымтырылып отыратын және басшының әрбір ұсынысы мен ескертуін тиынақты түрде жазып алып, мүлтіксіз орындауға тырысатын.

Қонысбек Төрешұлы 1975-1985 жылдары Жалағаш аудандық партия комитетінің бірінші хатшысы қызметінде болған кезде де аудан экономикасы мен мәдени-әлеуметтік жағдайын үнемі өсу, өркендеу дәрежесінде болды.

Мәселен, аудан бойынша 1975 жылы 17000 гектар жерге күрші егіліп, әр гектардан 48,3 центнерден өнім жиналса, 1984 жылы күрші егісі 17944 гектарға ұлғайтылып, әр гектардан 52,2 центнерден өнім алынып, мемлекетке 845120 центнер күрші тапсырылды. Бұл сол кезең үшін рекордтық көрсеткіш болатын.

Оны басқалардан даралайтын үш қасиетті айрықша атауға болады. Олар: іскерлік, тазалық және әділдік. Бір адамның, оның ішінде бір басшының басынан осы үшеуінің бірдей табылуы өте сирек. Оның іскерлігінің басты ерекшелігі – кадрларды іріктеу, таңдау, орналастыру және тәрбиелеу талабын өзіне таң жылдағаттылықпен іске асыруында еді.

Жұмысқа орналасуда, өсуде тамыр-таныстық, жақындық, жерлестік емес, ең бірінші оның қабілеті ескерілген. Кадрларға әділ талаптар қою арқылы оларды ширататын. Қонекеңнің кеңсеге келіп-кету уақытының дәлдігі соншалық, «оған қарап сағат жүрісін дәлдеуге болады» деуші әді жұртшылық. Түрлі жиындар белгіленген уақытында басталағын, шаруашылықтарға айтқан уақытында келетін.

Қонекеңнің іскерлігіне байланысты мәселелерді айтып тауысу мүмкін емес. Алайда, әрбірістің соның маманындай егжей-тегжейлі өлбісінен айтпасақ болмайды. Кез келген маманмен сол саланың кәсіби тілімен сөйлесетін. Сондықтан да істі жан-жақты біліп, саралап

айтып тұрған оның сөзі үстем, айтқаны өтімді болатын.

Екі аудандағы сонша жылғы қызметі кезінде де, кейін де қолының тазалығына күмән келтіретін бірде-бір сөз айтылған емес.

Шаруашылық басшыларынан еңбектің сапалық көрсеткіштеріне көңіл аударуды, талдау, сараптау жұмыстарын тұрақты жүргізуді талап ететін.

Ол көптеген марапаттарды иеленді. Қазақстан Компартиясы, СОКП съездерінің делегаты болды. Үш мәрте «Ленин» орденінің иегері атанды.

Қонысбек Төрешұлы Қазантаев өз заманының тура мағынасындағы нағыз қайраткері болды. Оған ешкім де дау айта алмайды. Қай-

құдірет күштің бірі – оның халқына деген шексіз құрметі. Мұндай үлкен пайым, үлкен парасаттан шығады.

Адамға жақсылық жасау екінің бірінің қолынан келе қоятын шаруа емес. Жақсылар ғана жан-жағына көлеңкесін салатын алып бәйтерек сияқты. Соның бірі, тіптен бірегейі Қонекең еді. Ал мен болсам, үзеңгілес інісі ретінде ол кісімен бірге қызмет істеп, онымен пікірлес болуға мүмкіндік берген тағдырыма ризамын. Байқағаным, бір қарағанда жүзінен кімде болса именіп, сөзінен кімде болса тайсалатындай, қаншалықты қатал көрінгенмен, құлық, сұмдық дегендей теріс пиғыл мүлдем тұла бойына жат аға айналасына соншалықты мейірдан еді.

ҚАЗАНТАЕВ МЕКТЕБІ

раткер деп жалпы ұлттық, мемлекеттік, керек десеңіз, әлемдік деңгейде ойлай алатын, өзіндік көзқарасы бар дара тұлғаны айтады. Ол қызметке, лауазымға тәуелді емес, оны мансабынан алып тастасаңыз да қайраткер болып қала береді. Қайраткерлер аспаннан түспейді, оны да тәрбиелеу керек, оған да қамқорлық жасау керек. Мінекіей, осы тұрғыдан алып қарағанда Қонекең тағы да өз замандастарынан оқшауланып шыға береді. Ол бойында жылт еткен талантты бар жас ұрпақты көрсе, бірден назар аударып, оны өз қамқорлығына алып отыратын. Кейбіреулердей туған-туысқандыққа, рушылдыққа бой ұрмайтын, барлығына бірдей көзқарас жасайтын Осы тұрғыда Қонекеңнің еңбегі зая кеткен жоқ, қайта қайраткер «Қазантаев мектебі» өмірге келді. Оның мектебінен шыққан азаматтардың алды облыс басқаруға дейін көтеріліп, мемлекет және қоғам қайраткері деген атаққа ие болды. Соның ішінде Қонекеңнің ізбасары, мектебінің алғашқы түлектерінің бірі Талдықорған және Қызылорда облыстарын ұзақ жылдар басқарған Сейілбек Шаухамановты айрықша айтуға болады. Онымен үзеңгілес келе жатқан Сырдария, Жаңақорған, Жалағаш аудандарын басқарған тағы бір шәкірті Самит Далдабаев та елі мен халқы үшін абыройлы қызмет атқарды.

«Қазантаев мектебінен» шыққан кадрлар облыс аумағынан асып, республикалық дәрежеде қызмет атқарды. Олардың барлығын тізе берудің қажеті бола қоймас. Десе де, әйелдерді де ел басқаруа араластыруда қайраткер ағамыздың еңбегі айтарлықтай. Солардың ішінде аудан әкімі болған, облыстық мәслихаттың хатшысы қызметін атқарған Алмагүл Возжанованы жерлестері ерекше мақтаныш тұтады.

Қонекең мектебінен шыққан бір топ қыз-келіншектердің қатарында Дина Айсина, Алма Бактиярова, Дариха Ақмағанбетова, Төлеген Аштанбаева, Роза Исахметова, Әсия Мәдиева, Мейрамқұл Биманова, Тынымқұл Ақмағанбетованың есімін айтқанды жөн көрік.

Еліміз егемендеп алғаннан кейінде «Қазантаев мектебінен» шыққан бір топ кадрлардың аудан әкімі қызметтерін абыроймен атқарғандығын мақтанышпен айтуға болады. Олар – аудан әкімі болған Қожахмет Баймаханов, Жақай Бодықбаев, Нұрлыбек Жолдасбаев, Салхадин Мырзабеков.

Ол туған елінің өркендеу өсуін, мәдениетінің көркеюін, өркениетті ел қатарына қосылуын шексіз сүйе білген қайраткер еді.

Осы жерде тағы бір шегініс жасауға тура келеді. Ел қамын ойлаған аса бір ақылды басшы болмаса, көп басшылар қарауында қымет атқаратын кадрлардың ішінде өзіне тең келетін адамдардың болғанын онша ұната бермейтін. Ондайды ебін тауып бір өспейтін жағына ығыстырып жіберетін. Ал, Қонекең болса, ондай кадрларды қайта жетегіне алып, алға жылжытуға үнемі қамқорлық жасап отыратын. Қазантаев мектебінің өмірге келуінің өзі, міне, осындай ерекшелігінің арқасында еді.

«Бойында жылт еткен талантты бар жас ұрпақты көрсек, соны көзден таса қылмай қорғаштап өсіруіміз керек. Қазақтың мына байтақ даласынан қанша қайраткер шықса да көптігі етпейді» дейтін.

Өзінен үлкенге риясыз іні болған, өзінен кішіге риясыз аға болған, алды-артынан бірдей жан туыстығын емес, жан туыстығын іздеген абзал аға осындай жан еді.

Кісінің жолын ашып, алға бастайтын

Ол өзінің терең мағыналы ой-талғамдарын біреулердің абыройы-беделіне қарамай, жалтақтамай, көпшіліктің алдында кесіп тура тіке айтатын. Сосын да адалдық, шындық алдында өзін-өзі аямайтын, ұзақ сөзге сараң Қонекең отырған жерде, небір мықтылардың мысы басылып қалушы еді.

Иә, табиғатынан ірі туған Қонекеңнің біз білетін қыры мен сыры тек бұл ғана емес. Әлі ол жөнінде талай рет жазылар да айтылар.

Қонекеңді білмейтіндер қатты еді деп айтатын көрінеді. Оны талапшыл деген анықтамамен ауыстырса дұрыс болар еді. Өйткені ол ешбір кадрға зәбір берген емес. Істеген орынсыз жұмыстарын аяусыз сынап, артынан ақылын айтып жауапқа тартылатындай қылмысқа болса да, өзі араша түсіп алып қалатын. Тіптен қызметінен босатылатындай айыбы болса да, партиялық жазамен шектелетін. Қонекең аудандық газет жұмысына айрықша мән беретін. Ол кезде аудандық баслым «Жаңадария» деп атала-тын да, жетісіне үш рет шығатын. Токсан сайын газет бетіне шығатын бас мақалалардың тізімі, тақырыбы күн ілгері аудандық партия комитетінің бюро мәжілісінде бекітіліп отырылатын. Сондықтан да газет қызметкерлері аудандық партия комитетімен тығыз байланыста жұмыс істейтін. Себеп партия комитетінің көтерген бастамалары мен қабылдаған шешімдері халыққа аудандық газет арқылы жеткізілетін. Сол кездері жауапты қызметте жүрген жігіттер жастар болғандықтан, шығармашылықпен айналысатындар өздерін еркіндеу сезініп, көбіне содан зардап шегетін. Бірде аудандық газеттің блдеі журналистінің мәселесі бюрода қаралғаны бар-ды. Сонда Қонекең әлгі азаматқа:

– Айналайын, арақты іше-іше жұтқыншағын жұдыртықтай болып, өлуге келіпсің ғой. Мұны талқыға салуды осымен шектейік. Қайталайтын болса, қайта қараймыз, – дегенді. Кейін осы сөзден әлгі азамат қорығатын шығарды. Дуалы ауыздан шыққан сөздің дуалығы осыдан-ақ көрініп тұрған жоқ-па?! Тағы бірде осы газеттің тағы бір жауапты қызметкерін аудандық партия комитетінің бюросында қарауға тура келді. Әдеттегідей бюроны басқарып отырған Қонекең, бастауыш партия ұйымының қаулысын бюроға қатысушыларға түгелдей оқып берді. Қаулының талабы қатаң, жұмыстан босатып, партиядан шығаруға дейін жаза қолдану керектігі айтылған. Қонекең де қиналып отырған сыңайлы. Өйткені әшейінде бюро мәжілісін үзіліссіз жүргізіп отыратын бірінші хатшы бұл жолы олай жасамады. Талқыға түсіп отырған азаматқа қарап:

– Роман жазатын кезің емес пе, шырағым, аузыңды былғап не істеп жүргенің бұл. Бұл жігітке осы да жетер. Енді менің алдыма мұндай мәселемен келуші болма, – деді. Талқылау осымен аяқталды. Кейін сол жігіт республикаға белгілі ақын болды.

Бүгінгі күні өз заманының бәйтерегі болған Қонекеңнің бейнесі күн өткен сайын биіктеп барады. «Алтынның қолда барда қадірі жоқ» демекші, халқымыз айтқан өсиет мақалдың шындығына куз болғандаймыз. Ол ісімен, ақыл-парасатымен өз кезеңінде елеулі із қалдырды.

Қонекең өзінің Орталық партия комитетінің, жұдыртықтай партия комитетінің пленумдарында сөйлеген сөздерінде, саяси-әлеуметтік, мәдени-экономикалық өмір үшіншегі хақын-да батыл ой-ұсыныстарымен көзде түсіп, рухани құндылықтарды қастерлеуді мән-мәнісін тереңнен толғап, ой санаға сілкініс тұдыра сойлейтін.

Ағамызды кезінде ұлтымыздың біртуар перзенті Дінмұхамед Қонаевтың өзі де аса құрметтеген. Сол кездері ол Қызылорда облысы бойынша аудандық партия комитеті жетекшілері арасында Қазақстан Орталық Комитетіне пленум мүшелігіне сайланған жалғыз хатшы еді.

Қонысбек Төрешұлы да өз кезінің, өз халқының өшпес тарихын жасасқан перзенті болды. Ал халқына, Отанына адал қызмет етті. Халықтың мүддесін ғана ойлады. Туған халқына жақсылық тіледі. Тынымсыз еңбек етті. Сондықтан да Қонекеңнің жолы ақта адал жол еді. Оны халқы ешуақпайта ұымтайды. Өмірден озған күнінен уақыт алыстаған сайын, шындық арқылы шырқау биікке көтерілген Қонекең тұлғасы одан сайын биіктеп барады.

«Жақсының аты өшпейді» деген қанатты сөздің астарында адал ойдың ақиқат шындығы бар. Өмірге жақсының аты ігісімен, өнегесімен, адалдығымен, адамгершілігімен өлшенетінін жақсы білетін жан бұған шүбәсіз сенеді. Өйткені, халықтан асқан көреген жоқ. Қашан да қандай іске болса да, халық өзінің әділ бағасын береді. Бүгінгі таңда бұл халықтық қасиет өмір шындығының асыл көрінісіне айналып отыр. Мынау соның мыңнан бір мысалы іспетті.

Шыңғыс АЙБОСЫНОВ,
Қазақстан Журналистер
одағының мүшесі.

ӨZEKTI MASELE

Қазіргі таңда біз жаңа қоғамда өмір сүріп жатырмыз. Оның басты сипаты іскерлік болса, бұл жолда жетістіктеріміз де аз емес. Алайда күрмеуі қиын мәселелер де жоқ деп айта алмаймыз. Соның ең бастысы – сыбайлас жемқорлық. Елімізде оның алдын алу, болдырмау үшін арнайы қабылданған заңдар да, атқарылып жатқан жұмыстар да баршылық.

ЖЕМҚОРЛЫҚ ЖҰМЫЛҒАНДА ЖЕҢІЛЕДІ

Үлкен әлеуметтік қасірет болып табылатын жемқорлық, саяси даму тұрғысынан бір-біріне ұқсамайтын әлемдегі барлық елдердің қай-қайсысын да қатты алаңдатыны анық.

Сыбайлас жемқорлық – мол қаражат және қоғамдық бәсеке-лестік пайда болған жерлерге та-мырын жөшіп, бүгінгі күнге дейін жойылмай отырған кеселдің бірі.

Қазақстан Республикасының заңнамаларына сәйкес, сыбайлас жемқорлық қылмыстары негізі-нен өмір көрсеткендей, билікті не қызметтік өкілеттілікті асы-ра пайдалану, пара алу, пара беру, парақорлыққа делдал болу, қызметтік жалғандық жасау, көрінеу жалған сөз жеткізу, сеніп тапсырылған бөтен мүлікті ие-леніп алу сынды жағдайларды көрініс беріп келеді. Бұл мәселеге тереңірек үңілетін болсақ, сыбай-лас жемқорлық ел болашағына, ұлттық қауіпсіздікке үлкен зиянын тигізеті даусыз.

Бір жағынан, сыбайлас жемқор-лық әлеуметтік-экономикалық да-му, нарықтық экономиканы құру, инвестициялар тарту процесін

баяулататын және демократиялық мемлекеттің саяси және қоғамдық институттарына кері әсер ететін, елдің даму болашағына айтар-лықтай қауіп төндіретін құбылыс.

Қоғам үшін қауіпті кеселдің алдын алуды тапсырған Елбасы «Төртінші өнеркәсіптік рево-люция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Қазақ-стан халқына Жолдауында басты он міндетті орындау керектігін айқындап берді. Соның ішінде то-ғызыншы міндет – жемқорлықпен күрес және заңның үстемдігін

алудың жолын кесуде қоғам болып белсенділік танытуымыз қажет.

Парақорлық мемлекеттік орган-дардың тиісті қызмет атқаруына кері әсерін тигізіп, беделіне нұқсан келтіреді, азаматтардың конститу-циялық құқықтары мен заңды мүдделерінің бұзылуына түрткі бо-лады. Сондықтан да, Қазақстан Рес-публикасының «Сыбайлас жемқор-лыққа қарсы күрес туралы» Заңына сәйкес, сыбайлас жемқорлықпен күресті барлық мемлекеттік орган-дар мен онда қызмет атқаратын лауазымды тұлғалар жүргізуі тиіс.

стан Республикасының «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Заңы мен Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметкерлерінің «Ар-намыс» кодексі талаптарының сақталуын қадағалап, аталған заңнама мен кодекс талаптары-ның бұзылуына жол берген қызметкерлердің тәртіптік жау-апкершілігін қарауды жүзеге асырады.

Иә, ел болып еңсемізді көтер-генімізге, тәуелсіздігімізді алып, әлемге танылғанымызға ширек ғасырдан асты. Өткенімізге көз салсақ, Елбасының көреген сая-сатының арқасында мемлекеті-міздің өркендеп, нығая түсуіне бағытталған құқықтық заңна-малар мен іс-шаралар қабылда-нып, ел экономикасы мен әлеу-меттік жағдайы түзеліп, әлем мемлекеттерінің ортасынан өз орнын айқындады. Бүкіл әлемге өзінің біртұтастығымен, ажыра-мас бірлігімен танылды. Қоғам дамуының жаңа жолын таңдап, уақыттан тұтыңдаған әртүрлі кесел-дерден айығуды міндет етіп қойды.

Қоғамдағы көкейтесті мәселеге айналып отырған сыбайлас же-мқорлық – ел ішіне білінбей кірген індет секілді. Ал біздің осы жауға қарсы қолданар қаруымыз – қоғам. «Қоғам – өмірдің айнасы» дейміз ғой. Айналамыз таза болса, өзіміздің әсемдігіміз еріксіз байқалады. Сон-дықтан да қоғам қарсы болса, жай емес, тегіс қарсы болғанда ғана бұл індетті жоймақпыз.

Ендеше, «Тура биде туған жоқ, туғанды биде иман жоқ» деп қара қылды қақ жарып, тұрасын ай-тып, әділдікке жүгіткен қаймаңа халықтың ұрпағы бүгінгідей өз әл-дына ел болып, еңсесі биік дамыған мемлекеттердің қатарына жетуді көздеп отырған шақта сол адам ақыл-парасат биігінен көрінуге тиіспіз.

М.ОРАЗБАЕВ,
Арал ауданының әкімі.

«Сыр бойы», «Қызылординские вести», «Ақмешіт атпалығы», «Ақмешіт жастары» және ауданның барлық басылымдарына хабарландыру орналастырғыңыз келсе:

70-00-49, 70-00-52 телефондары арқылы байланысуға болады.

E-mail: smjarnata@mail.ru

Хабарландыру

1971 жылы мамыр айында Қызылорда қаласынан шақырылып Кеңес әскері қатарында Кеңес Одағы, Алтай өлкесі, Рубцовск қаласы, 22635 әскери бөлімінде әскери борышын өтеген жерлестердің (жұбайларының немесе ұрпақтарының) төмендегі кісілермен хабарла-суын сұраймыз.

Хабарласудың мақсаты: Жерлестермен кездесу өткізуді ұйымдастыру. Алматы қаласы: Сыздықов Нұралдин +7 702 640 68 74, +7 747 717 09 35. Шиели ауданы: Ахатов Сәбит +7 702 540 77 57. Қызылорда қаласы: Мәмбетов Серік +7 702 303 60 53. Жалағаш ауданы: Алабегерев Марат +7 777 287 98 86. Қазалы ауданы: Сағымбаев Токтамыс +7 778 294 61 90. Қазалы ауданы: Ержанов Тынышты +7 702 703 57 36.

Хабарлама беруші: **Алабегерев Марат.**

КІРПІШІ САТЫЛАДЫ

Қызылорда қаласында украиналық құралмен жабдықталған М-125 маркалы қатпарлы кірпіш сатылады. Өлшемі 250х120х88 мм., 250х120х65мм. Байланыс тел.: **8 777 058 24 09.**

Облыстық ішкі саясат басқармасы мен «Сыр медиа» ЖШС ұжымы облыстық ішкі саясат басқармасының бөлім басшысы Есімова Ләззат Жұмаханқызына аңасы

Сәрсенкүл Асылбекқызының

қайтыс болуына байланысты қайғысына ортақтасып, көңіл айтады.

АРЗАН БАҒА ҚАЙДА БАР?

Облыстық ауыл шаруашылығы басқармасының ақпараттық-маркетингтік жүйесі арқылы азық-түлік өнімдерінің бағаларына мониторинг жүргізіліп отыр. Нәтижесінде ер арзан өнімдерді қала мен аудандардағы мына сауда үйлері мен базарларынан алуға болатындығын хабар-лаймыз.

Қызылорда. «Дәмді» әлеуметтік дүкенінде нан – 45, күріш – 200, қарақұмық жармасы – 125, макарон – 110-140, сары май – 450, өсімдік майы – 310, шай (250 грамм) – 560, жұмыртқа – 17, картоп – 90, сыыр еті – 1250, қант – 220, тауық еті 560-630 теңгелен. «Мирас» сауда үйінің аясында да орналасқан қоюмала картоп – 85-90, пияз – 65-70, сәбіз – 150-155, қырыққабат 60-65 теңгелен сатылады.

Арал. Арал қаласының «Алтай» базарының жанындағы жеке кәсіпкер С.Саяновтың «Қуантқан» дүкенінде картоп – 90, жуа – 80, сәбіз – 150-160, қырыққабат – 60, жұмыртқа – 14-18,

күріш – 165, қарақұмық жармасы – 110, өсімдік майы – 320 теңгелен, ал, кәсіпкер Г.Исмаилованың «Әли» дүкенінде кар-топ – 75-80, пияз – 70-80, қырыққабат – 60-70, жұмыртқа – 12-17, күріш – 160-170 теңгелен сатылуда.

Қазалы. «Арзан» көтерме сауда үйінде І сортты бидай ұны – 82, өсімдік майы – 290-310, картоп – 70, жуа – 70, қырыққабат – 60 теңгелен сатылса, «Нұр-Дәулет» әлеуметтік дүкенінде І сұрыпты ұн – 80, қант – 210, күріш – 160, макарон – 125, қарақұмық – 100, өсімдік майы – 320, сүт 2,5 пайыз майлылықта – 200, картоп – 65, ұнтақ жармасы – 120, қырыққабат – 80, сәбіз – 70-130, жұмыртқа – 16, сарымалы 400 теңгелен

саудаға шығарылуда.

«Ай-Арыс» сауда үйінде өсімдік майы – 310, картоп – 80, жуа – 80, қырыққабат – 80, жұмыртқа – 16, тауық еті – 550, қант 200-220 теңгелден сатылу-да.

Қармақшы. «Сұлтан» сауда орта-лығы, «Орда» көтерме сауда орталығы және «Жандос» дүкендерінде үн І сорт – 85, нан – 55, өсімдік майы – 300-320, тауық еті – 600, жұмыртқа – 17-18, кар-топ – 80, жуа – 70-80, сәбіз – 120-130, қырыққабат – 80 теңгелен, сатылуда. «Тансықбай», «Бибінуір» базарларында үн І сорт – 87, нан – 55, өсімдік майы – 310-330, ет – 1400, тауық еті – 600, жұмыртқа – 17-19, картоп – 80-100, жуа – 80, сәбіз – 130, қырыққабат 90 теңгелен сатылуда.

Жалағаш. «Бәйтерек», «Жібек» ба-зарларында картоп – 100, пияз – 80, сәбіз – 130, қырыққабат – 100, сыыр еті – 1400, «Ақниет» дүкенінде І сұрыпты бидай ұны – 80, нан – 46, өсімдік майы – 325, тауық еті – 550, жұмыртқа – 15, картоп – 100, пияз – 80, сәбіз – 130, қырыққабат – 100 теңге. «Әниза» әлеуметтік дүкенінде І сортты – 86, өсімдік майы – 325, картоп – 100, пияз – 80, сәбіз – 130, қырыққабат 100 теңгелен сатылуда.

Сырдария. «Өркен» және «Серік-бол» дүкендерінде І сортты бидай ұны

– 87-88, нан – 55, өсімдік майы – 330, картоп – 75-80, пияз – 70-80, сәбіз – 100-120, қырыққабат – 55-65, жұмыртқа – 15-16, тауық еті – 560-650, қант-қырыққабат – 200-220 теңгелден сатылу-да. «Бакытжан», «Нұр» және «Нұрай» дүкендерінде нан – 55, өсімдік майы – 350, картоп – 90, пияз – 90, сәбіз – 130, қырыққабат – 70, жұмыртқа – 16-17, тауық еті – 650, қант – 220-230 теңгелден сатылуда. «Коммуналдық» базарында үн І сұрыпты – 87, нан – 55, өсімдік майы – 350, картоп – 90, пияз – 90, сәбіз – 130, қырыққабат – 70, жұмыртқа – 16, тауық еті – 650, қант 220 теңгелден тұтынушыға ұсынылуда.

Шиели. «ӘШорабас» базарында І сортты бидай ұны – 80-94, өсімдік майы – 310-370, ет – 1350, тауық еті – 500-600, жұмыртқа – 15-17, картоп – 60-80, пияз – 65-90, сәбіз – 120-150, қырыққабат – 60-90, қант – 200-220, тұз 40 теңгелен алуыңызға болады.

Жаңақорған. «Нұр» базарында және «Мағжан», «Заңғар», «Сырдария», «Қаусар», «Нұрәлід» және «Нұрасыл» дүкендерінде үн І сорт – 86-96, нан – 50-70, өсімдік майы – 310-390, ет – 1400, тауық еті – 580-630, жұмыртқа – 14-17, картоп – 70-90, пияз – 75-90, сәбіз – 100-140, қырыққабат 80-90 теңгелден сатылу-да.

01.01-15.05.2018 жылы алаяқтық сипатында қаралған қылмыстық құқық бұзушылықтар бойынша сотталғандардың тізімі						
Р/с	Сотталушының аты-жөні, өсиесін аты, әйелі, сотталушы	Туылған күні, айы, жылы, сотталушы	ҚК-тің бабы	Істің сотта қаралған күні	Істің қосымша фактысы	Сот мәжілісінің қорытындысы
25	Ержанов КУАЙЫНШУЛЬ КАЛЕНДЮВНА	11.10.1990 Сотты болмаған	190/1	29.01.2018	2017 жылдың қаңтар айының 16-сы күні Абдықалимова Зейнекул, Сулейменовна алаяқтық жасауы, яғни Қызылорда қаласы, Қызылорда ауданы, Н. Елесов көшесі №4 үй тұрғыны 09.09.1962 ж. т. Абдықалимова Зейнекул, Сулейменовнаға байланысты Қызылорда қаласындағы жерде жердеме фешншар қызметіне жұмысқа тұрғызып беремін деп Қызылорда қаласы, жұрпанышының 420 000 (төрт жүз жырмы мың) теңге ақшасын алдан алып кеткен.	ҚР ҚК-нің 68-бабының 1-бөлігіне сәйкес тәртіптарын татусынаы байланысты қысықру
26	Елесова САНИЯ ДУЙСЕНБЕКОВНА	11/10/1990	190/4, 385/2	05.02.2018	2017 жылдың қаңтар айында, тергесумен нақты анықталмаған уақытта, Елесова Сания есімді азаматша және тергесумен анықталмаған басқа да белгісіз адам, ақшаны рөбімен ақша ала отырып байлауымен, алаяқтық, яғни бөтеннің мүлкін жамыну немесе алау немесе сенімді теріс пайдалану жолымен бөтен мүлікке қиынды немесу мақсатында Қызылорда обласы, Жалағаш ауданы, Мәдениет ауданы, Жайық көшесі №4/1 үй тұрғыны 03.01.1967 ж. т. Сағымбаев Мадина Жалғабасовна қала аумағынан отер алап беремін деп 645.000 /алты жүз қырық бес мың/ теңге ақшаны алап алдан кеткені анықталған.	ҚК-нің 190/4 бабымен кінәлі деп тапып, 5 жыл 6 ай бө ішетуі жазасын тағайындауы. 2 жыл 6 ай ішетуі жазасын тағайындауы. ҚК-нің 58-бабының түпкілікті 3 жыл 6 ай бө ішетуі жазасын тағайындауы.
27	Абдырасынова САНИЯ КАЛИМБЕИНА	19.09.1988 Сотты болған	190/1	05.02.2018	2017 жылдың қаңтар айының нақты уақыты анықталмаған күні Абдырасынова Сания Калимбеи есімді азаматша алаяқтық, яғни бөтеннің мүлкін жамыну немесе алау немесе сенімді теріс пайдалану жолымен бөтен мүлікке қиынды немесу мақсатында Қызылорда қаласы, Байбітшіне көшесі №26 үй 30 пәтер тұрғыны, 08.08.1965 жылы туылған Сейітбекова Алин Аманжолын қалып жұмысқа орналастырып беремін деп 820.000 (сегіз жүз жырмы мың) теңге ақшасын алдан алып кеткен.	ҚР ҚК-нің 68-бабының 1-бөлігіне сәйкес тәртіптарын татусынаы байланысты қысықру
28	Ибадуллина ӘНЭЛ КАДЫРБЕКҚЫЗЫ	18.11.1993 Сотты болмаған	190/1	06.02.2018	2017 жылдың қараша айының 10-ы күні Ибадуллина Әннә есімді азаматша алаяқтық, яғни бөтеннің мүлкін жамыну немесе алау немесе сенімді теріс пайдалану жолымен бөтен мүлікке қиынды немесу мақсатында Қызылорда обласы, Жалағаш ауданы, Мәдениет ауданы, Жайық көшесі №4/1 үй тұрғыны 03.01.1967 ж. т. Сағымбаев Мадина Жалғабасовна қала аумағынан отер алап беремін деп 645.000 /алты жүз қырық бес мың/ теңге ақшаны алап алдан кеткені анықталған.	ҚР ҚК-нің 68-бабының 1-бөлігіне сәйкес тәртіптарын татусынаы байланысты қысықру
29	Дүкенбаев ТОҚТАРБАЙ АЛДЫКАЛИЕНОВІЧ	01.01.1957 Сотты болған	190/1	07.02.2018	2017 жылдың сәуір айының 01-і күні Дүкенбаев Тоқтарбай алаяқтық яғни, бөтеннің мүлкін жамыну немесе алау немесе сенімді теріс пайдалану мақсатында Қызылорда обласы, Қазалы ауданы, Ж.Нұрмұхамедов көшесі №175 үй тұрғыны, 19.02.1982 жылы туылған Сайыпбеков Гүлмирамхан күнәлі бұқарбаев Үлмұрін қызымасын жазасын жеткізеді беремін деп, сонымен қатар, 1 007 000 (бір миллион жеті мың) теңге ақшасын алдан алып, қырық жеті қайтармаған.	ҚК-нің 190/1 бабымен кінәлі деп тапып, 1 жылға 6 ай ішетуі жазасын тағайындауы.
30	Керимова ГУЛДАНА МҰРАТҚЫЗЫ	11.01.1993 Сотты болмаған	190/1	08.02.2018	Қызылорда қаласы, Дүйсебиков көшесі №10 «А» үй тұрғыны 27.03.1997 ж. т. Мұратан Назмауыл Нұрғамалованың аялынан Н.Нұрғамалов М.Мөменов айналып 13-і күні сағат 13.30 уақыт шамасында алаяқтық, яғни алдан немесе сенімді теріс пайдалану жолымен Қызылорда қаласы, С.Айбөке көшесі №32 үй 42 пәтер тұрғыны 11.01.1993 ж. Керимова Гүлдана Мұратқызы Қызылорда обласы, Қалатағы көшесі бойында орналасқан «Дастархан» сервизімен аялынан Н.Нұрғамалов М.Мөменов айналып қолқасын алып алып беремін деп, сонымен қатар 100.000 (жүз мың) теңге ақшасын алдан алып, осы күнге дейін қайтармай қашып жүргені анықталған.	ҚР ҚК-нің 68-бабының 1-бөлігіне сәйкес тәртіптарын татусынаы байланысты қысықру
31	Абдырахманов МҰРАТ ГАЙРАТОВІЧ	31.07.1986 Сотты болған	190/3-1	13.02.2018	Аманжол Байғалиев Қаратас, өңір, Февральск селолық ауданы, жазасын 20 тоғыз күннен алдан белгісіз біреуге асып кеткен.	ҚК-нің 190/3-1 кінәлі деп тапып, 5 жыл 6 ай бө ішетуі жазасын тағайындауы. 14/2 аурушыл қайтылуу
32	Сүлейев Гүлмира КАДІРБЕКҚЫЗЫ	30.04.1983 Сотты болмаған	190/3-1	15.02.2018	2016 жылдың маусым айында, нақты күні белгісіз, тергесумен нақты белгісіз уақытта Гүлмира Сүлейевна оңай ақша табу мақсатында, Аманжол Байғалиев қолқасын алып алып беремін деп, сонымен қатар 5 миллион теңге ақшаны пайланысы немесе алып берер деп 1 661 306 теңге алып, шығып жүргені анықталған.	ҚК-нің 190/3-1 кінәлі деп тапып, 3 жыл 6 ай бө ішетуі жазасын тағайындауы. Рәсімделуші тұрғын айналы 4-6 1/2 пәтер тұрғыны, 6 ай мерзіміне б.б.а. ҚК-нің 74-бабының табылған сәйкес б.б.а жазасын кейінге қалдыру
33	Асқаров АЛМАТ КАДІРБАЕК АЛИЕВИЧ	24.08.1986 Сотты болған	190/1	16.02.2018	2017 жылдың ішінде айының нақты уақыты анықталмаған күні Асқаров Аалат Кадырбаевич алаяқтық, яғни бөтеннің мүлкін жамыну немесе алау немесе сенімді теріс пайдалану жолымен бөтен мүлікке қиынды немесу мақсатында, Қызылорда қаласы, Қалатағы ауданы, Алай көшесі №2 үй тұрғыны 24.05.1989 жылы туылған Елемжан Гүлбағиовнамен «Қалатағы Теңір» ақса АҚ-на өздер болымыс жұмысқа тұрғызып беремін деп, сонымен қатар 3000 (үш мың) теңге ақшасын, қызы 20.000 теңге тұратын автомобиль қалғанынсыз және қызы 25.000 теңге тұратын 4-және 1-бас санымен алап алдан алып, осы күнге дейін қайтармай қашып жүргені анықталған. Шығып 48.000 (қырық сегіз мың) теңге.	ҚР ҚК-нің 68-бабының 1-бөлігіне сәйкес тәртіптарын татусынаы байланысты қысықру
34	Жетісбекова АҚУЛ ЖЕЛТІКБАЕВНА	28.12.1974 Сотты болмаған	190/2-2	20.02.2018	2017 жылдың қарашасы айының 08-і күні, Мәдениет ауданы, бөленің рұқсатсыз жанында орналасқан «Дария» мәртебі ішінде Жетісбекова Ақулы есімді азаматша, алаяқтық жолмен жабдырушы Н.Мұсылмановтан Тағасуат сәлі менесімен орналасқан Ардагерлер саябағынасы «сәулеттік қызметкер» еті жұмысқа орнатап беремін деп, ақшасын 425.000 мың теңге ақша алдан алып жайласа.	ҚР ҚК-нің 68-бабының 1-бөлігіне сәйкес тәртіптарын татусынаы байланысты қысықру
35	Маханбетов БАҚАЙТЖАН ЖАНИЕБЕКОВІЧ	07.01.1975 Сотты болмаған	190/1	22.02.2018	2017 жылдың қараша айының 28-і күні сағат 15.00 уақыт шамасында алаяқтық, яғни алдан немесе сенімді теріс пайдалану жолымен Қызылорда қаласы, Қарғатой көшесі №53 «У» үй тұрғыны 07.01.1975 ж. т. Маханбетов Бақайтжан Жаниебеовіч Қызылорда қаласы, Қарғатой көшесі №50 «В» үйіне 23.05.1975 ж. т. Уабыетов Нұрлан Достановичтен күштег аңғегінен жұмысқа тұрғызып беремін деп, сонымен қатар 3000 (үш мың) теңге ақшасын, қызы 20.000 теңге тұратын автомобиль қалғанынсыз және қызы 25.000 теңге тұратын 4-және 1-бас санымен алап алдан алып, осы күнге дейін қайтармай қашып жүргені анықталған. Шығып 48.000 (қырық сегіз мың) теңге.	ҚР ҚК-нің 68-бабының 1-бөлігіне сәйкес тәртіптарын татусынаы байланысты қысықру
36	Пак ЮРИЙ САВЕЛЬЕВИЧ	15.01.1982	190/3-1	23.02.2018	С марта по июль месяц 2017 года Пак Юрий Савельевич 15.01.1982 г.р. с целью хищения чужого имущества путем обмана или злоупотребления доверием в крупном размере, похищая прощай автомобиль марки «Ауди А80» 1999 года выпуска, темно-синего цвета, гос.номер 233 ВРА 11 «обманно» путем завладения у гражданки Райымбекова Алишера Рухметуллаевны сумму денег в размере 1 630 000 теңге.	ҚР Кс-нің 190/3-1 кінәлі деп тапып, 3 жыл 6 ай бө ішетуі жазасын тағайындауы. ҚК-нің 68- бабын қолданып 30.06.2016 жылы ұсым бойынша етегенмен белгілі қосын түрелікті 3 жылға 6 ай бө ішетуі жазасын тағайындауы.
37	Ибадуллина ӘНЭЛ КАДЫРБЕКҚЫЗЫ	12.04.1992	190/1	01.03.2018	2017 жылдың наурыз айының орта тұсында Ибадуллина Әнел алаяқтық жасауы, яғни Қызылорда обласы, Сырдария ауданы, А.Әрбабев көшесі №16 үй тұрғыны 15.05.1973 ж. т. Кариевса Дегізат Кейіпқалиева «Даму банкнен үлкен мөлшерде көпесізі немесе алап беремін» деп Қызылорда қаласы, Алай көшесі бойында орналасқан «Аралық» дүкені аялынан 410.000 теңге ақшасын алдан алып кеткен.	ҚР ҚК-нің 68-бабының 1-бөлігіне сәйкес тәртіптарын татусынаы байланысты қысықру
38	Бегтимова ЖАНАТ СЕРІКБЕКБЕИНА	19.11.1980 Сотты болған	190/1	11.05.2018	2018 жылдың қаңтар айының 08-і күні сағат 13.00 шамасында Бегтимова Жанат Серікбекбевна есімді азамат алаяқтық, яғни бөтеннің мүлкін жамыну немесе алау немесе сенімді теріс пайдалану жолымен бөтен мүлікке қиынды немесу мақсатында, Қызылорда қаласы, Елесов көшесі №17 А үй №61 пәтер тұрғыны 29.01.1995 жылы туылған Меттебекова Назарке Қалибекқызы Қызылорда обласының ақмешітінде мұрағат бойынша жұмысқа тұрғызып беремін деп 550.000 теңге ақшасын алдан алып кеткен.	ҚР ҚК-нің 68-бабының 1-бөлігіне сәйкес тәртіптарын татусынаы байланысты қысықру
39	Бегтимова ЖАНАТ СЕРІКБЕКБЕИНА	19.11.1980 Сотты болмаған	190/2-2	02.03.2018	2017 жылдың қарашасы айының 07-і күні Бегтимова Жанат алаяқтық, яғни, бөтен мүлкі сенімге келірі жамыну мақсатында, Қызылорда қаласы	
40	Қарашева ЖАНАР КАДЫРБЕКҚЫЗЫ	01.09.1971 Сотты болмаған	190/2-2	06.03.2018	Азаматша 03.05.1979 жылы туылған Жұбан Гүлнәр Сүлейевова тұрғыны, 2017 жылдың ішінде айының 15-і күні сағат 19.00 шамасында Қарашева Жанар Кадырбековна алаяқтық, яғни бөтеннің мүлкін жамыну немесе алау немесе сенімді теріс пайдалану жолымен бөтен мүлікке қиынды немесу мақсатында, жолдосы 09.09.1979 жылы туылған Садыбеков Асылбек Аманжолұлымен «Ітерге-Қалатағы» күйші қонақханасына бұрғылау қызметіне жұмысқа тұрғызып беремін деп 400.000 теңге ақшаны алдан алып, осы уақытқа дейі қайтармаған.	ҚР ҚК-нің 190/2-2р. кінәлі деп тапып, 2 жылға 6 ай ішетуі жазасын тағайындауы.
41	Селозова САРСЕНШҮЛ	19.01.1949 Сотты болған	190/2-1	14.03.2018	Қызылорда қаласы, Дүйтөбе көшесі №57 үй тұрғыны, 19.07.1963 жылы туылған, Батырұлынов Жанат Абдыраманұлы алаяқтық жасауы, яғни қызыларайының 25-күй тұрғыны 25.01.1949 жылы туылған, Селозова Сәрсеншүл, алаяқтық яғни бөтеннің мүлкі жамыну немесе алау немесе сенімді теріс пайдалану жолымен бөтен мүлікке қиынды немесу мақсатында, Қызылорда қаласында орналасқан «Әлім-инновациялық» ішкіне-әкіметке-қызметке жұмысқа тұрғызып беремін деп, жалпы құны 200.000 тек жүз мың теңге ақшасы алдан алып кеткен. Қайтарған аяғына 200.000 теңге.	ҚР ҚК-нің 68-бабының 1-бөлігіне сәйкес тәртіптарын татусынаы байланысты қысықру
42	Абдырасынова САНИЯ КАЛИМБЕИНА	19.09.1988 Сотты болған	190/2-2	15.02.2018	2017 жылдың ақпан айының аяғында Абдырасынова Сания Калимбеи алаяқтық жасауы, яғни Қызылорда қаласы, Шығайы №18 үй тұрғыны 14.09.1973 жылы туылған ж.т. Абдырұлова Лайла Мұстафинқызы есімді қызметтік бағдарлама арқылы ішкер алып беремін деп 500.000 теңге ақшасын алдан алып кеткен. 17586.	ҚК-нің 190/2-2р. кінәлі деп тапып, 2 жылға 6 ай ішетуі жазасын тағайындауы. 2-бөлігін 21 тарағымен кінәлі деп тапып, 3 жылға бө басталмайын ішетуі жазасын тағайындауы. ҚК-нің 58 бабының 2,6 тарағындағы жала, қылмыстық құқық бұзылуының жағдайына байланысты жазаны оның қатан еме жазаны неғұрлым қатан жасаға шыңуау асуы арқылы түпкілікті, 3 жылға бө басталмайын ішетуі жазасын тағайындауы.
43	Бекмұсаева АЛТЫНБЕК БЕРКЕУЛОВА	30.01.1972 Сотты болған	190/2-2	19.03.2018	2017 жылдың қараша айының нақты тергесумен анықталмаған уақытында Қармұсаева Алтын есімді азаматша алаяқтық, яғни бөтеннің мүлкін жамыну немесе алау немесе сенімді теріс пайдалану жолымен бөтен мүлікке қиынды немесу мақсатында, Қызылорда қаласы, Елесов көшесі №17 А үй №61 пәтер тұрғыны 29.01.1995 жылы туылған Меттебекова Назарке Қалибекқызы Қызылорда обласының ақмешітінде мұрағат бойынша жұмысқа тұрғызып беремін деп 550.000 теңге ақшасын алдан алып кеткен.	ҚР ҚК-нің 68-бабының 1-бөлігіне сәйкес тәртіптарын татусынаы байланысты қысықру
44	А. Кармұсаева	30.01.1972 Сотты болған	190/2-2	20.03.2018	2017 жылдың желтоқсан айының 15-і күні «Алтын» есімді азаматша алаяқтық, яғни бөтеннің мүлкін жамыну немесе алау немесе сенімді теріс пайдалану жолымен бөтен мүлікке қиынды немесу мақсатында, М.Ақбасқова «Халық Банкіне» несие алап беремін деп сонымен, 12.000 теңге ақшасын алдан алып кеткен.	ҚР ҚК-нің 68-бабының 1-бөлігіне сәйкес тәртіптарын татусынаы байланысты қысықру
45	К. Мұстаево	13.07.1982 Сотты болмаған	190/1	20.03.2018	2017 жылдың желтоқсан айының 15-і күні, бөтеннің мүлкі сенімге келірі теріс пайдалану жолымен бөтен мүлікке қиынды немесу мақсатында, М.Ақбасқова «Халық Банкіне» несие алап беремін деп сонымен, 12.000 теңге ақшасын алдан алып кеткен.	ҚР ҚК-нің 68-бабының 1-бөлігіне сәйкес тәртіптарын татусынаы байланысты қысықру
46	Танырбекова ГҮЛФАРІЗ ГҮРМАНОВНА	14.09.1970 Сотты болған	190/1	20.03.2018	2017 жылдың сәуір айында, анықталмаған уақытта Қызылорда қаласы, Мерей ма 9 үй 2 пәтер тұрғыны, 28.05.1975 жылы туылған, Жанешеев Гүлфәриз Гүрмановна алаяқтық, яғни бөтеннің мүлкін жамыну немесе алау немесе сенімді теріс пайдалану жолымен бөтен мүлік немесу мақсатында, Қызылорда қаласы, Ақсәмет ма 9 үй 2 пәтер тұрғыны, 28.05.1975 жылы туылған, Жанешеев Гүлфәриз Гүрмановна Қызылорда қаласында қол қабғаты фобонот қызметі үй алап беремін деп, жалпы құны 1 000 000 /миллион/ теңге ақшасын алдан алып, сонымен 1 000 000 /миллион/ теңгеге мүлкіне шығып кеткен.	ҚК-нің 190/1 кінәлі деп тапып, 1 жылға 6 ай ішетуі, 26.12.2017 жылғы мерзімге тағ 7 жылға 6 ай бө ішетуі жазасын тағайындауы. 2-бөлігін 21 тарағымен кінәлі деп тапып, 3 жылға бө басталмайын ішетуі жазасын тағайындауы. ҚК-нің 58 бабының 2,6 бөлігіндегі тәртібіне сәйкес, 3 жылға бө басталмайын ішетуі жазасын тағайындауы.
47	Мұстаева ЗАХИРА НҮРБЕКОВНА	23.11.1987 Сотты болған	190/1	17.04.2018	Қызылорда қаласы, Қос Бө. Дү. көшесі, №4 үй, 10 пәтер тұрғыны, 17.05.1987 жылы туылған, Қасымов Асылбек Жалғабасовна тұрғыны, 2018 жылдың ақпан айының тергесумен анықталмаған күні, Захира есімді азаматша жұмысқа тұрғызып беремін деп, 100.000 теңге ақшасын алдан алып кеткен.	ҚР ҚК-нің 68/1 меңшілік тәртібі б.а іш өлдірлетіс тәртібіне
48	М. Жұмаев, А. Ерұолд	11/17.04.2001 және 1916, 28.13/2019.26, 23/2019.26, 12.31	11906.16 және 1916, 28.13/2019.26, 23/2019.26, 12.31	18.04.2018	Қызылорда қаласы 2 қарағандықтар көшесі 88 үй 77 пәтер тұрғыны 26.09.1996 ж. т. Ермав Малік Досбалыев тұрғыны, 2018 жылдың қаңтар айының 18 күні сағат 19-30 шамасында бөтенің қызметіне ұялы телефонды сыйғыстыр сұрап оның орнында бөт пашап кеткен. Шығып 40.000 теңге.	1) ҚК-нің 68/26 және 83/6 пәтерінде тәртібі б.а іш өлдірлетіс тәртібіне, ҚР ҚК-нің 28.13/2019.26, 23/2019.26, 12.31 деп тапып, 1 жыл 6 ай ішетуі жазасын тағайындауы. 2) ҚК-нің 191/21.2.3 кінәлі деп тапып, 3 жыл 6 ай ішетуі жазасын тағайындауы. 3) ҚК-нің 68/1 меңшілік тәртібі б.а іш өлдірлетіс тәртібіне
49	Абдылов ТОЛЫБЕК АБЫЛДЫ	04.08.1958 Сотты болған	190/1	18.04.2018	Қызылорда қаласы, Мәстөпқовна көшесі 11 үй 2 пәтер тұрғыны, 09.08.1962 жылы туылған, Абдыраман Ақылбаев тұрғыны, 2017 жылдың маусым айының ортасында (анықталмаған уақытта) Абдыраман Ақылбаев есімді адам, А. Абдыраманов Қызылорда қаласы, Липовское шоссе 10 сығатхр күйі алап беремін деп, 200.000 теңге ақшасын алдан алып кеткен. Қайтарған шығып 200.000 теңге.	ҚК-нің 68/1 меңшілік тәртібі б.а іш өлдірлетіс тәртібіне

Соттың басқа 83-84 сандары.

МЫҢ АЛҒЫС САҒАН, МУНДИАЛЬ!

Бір ай бойы әлемді дүбірге бөлеген футбол тойы мәресіне жетті. ХХІ ғасырдағы ХХІ Әлем чемпионаты тарих қойнауына сүңгіді. Бірақ қызығы мен шыңығын ел назарына айта жүретіндей қалдырып кетті. Финалда хорваттарды жеңген Франция футболшылары Әлем чемпионы атанды.

Хорваттардың ерлік жасап осы кезеңге дейін жеткеніне қарамастан, финалдың фавориті Франция екені даусыз еді. Өйткені, жартылай финалын бір күн ерте ойнады. Екіншіден, Хорватия секілді 120 минут шайқасып та жүрмеді. Франция соққан бір голының арқасында қорғанысты мықтап ұстап, еш жарақатсыз, «сары қағазсыз» финалға шықты. Ал Хорватия сапындағы футболшылардың қалай шаршағанын көзіміз көрді. Бірнеше ойыншының жарақаты да жоқ емес. Сондықтан финалда Франция басымдыққа ие болды. Ал хорваттар соңғы демі қалғанша, жеңісті қолдан бергісі келмеді.

Мәскеудегі «Лужники» стадионында Франция мен Хорватия құрамалары Әлем кубогы үшін аяқасты тартысты бастады. Қос команда да финалға тыңғылықты дайындалыпты.

Алғашқы кезеңде хорваттар белсенді шабуылдады. Ал Франция құрамасы болса, қарымта шабуылға шығып өз мүмкіндіктерін күткен. Бұл тактика нәтиже берді. Ойынның 18 минутында француздар айып соққысын орындап, нәтижесінде Марио Манджучич өз қақпасына гол соғып алды. Бұл жағдай Әлем чемпионаты финалындағы алғашқы автогол болып саналды. Бірақ 10 минуттан соң «Интер» ойыншысы Иван Перичич есепті теңестіре алды. Лука Модричтің әдемі пасы Врсалькоға жетіп, жартылай қорғаушы Домогой Виданың аяғына доп салған. Ол ашық тұрған Перичичті тапты. Алайда ойындағы үшінші голды тағы да француздар соқты. Анте Ребич өз айып алаңында қолмен ойнап, бас төреші Нестор Питана VAR көмегіне жүгінгеннен кейін пенальти белгіледі. Ал 11 метрлікті Антуан Гризманн дәл орындап, командасын алға шығарды.

Екінші тайм бастала салысымен хорваттар француздарды өз айып алаңдарына қарай қуып тығып, біржолата қамап тастады. Қайта-қайта шабуылдап, Дешам шәкірттерінің дегбірін алды. Осындай шабуылдан аздап ес жиып, алға қарай шыққан үш жолақты ел ойыншыларының жолы бола қойған жоқ. Қарымта шабуылдардың біріне француздар ашық қалған хорват айып алаңын сәтті пайдаланды. Погба алыстан дәл соққы бағыттап, Субашич қақпасынан саңылау тапты.

Осыдан кейін ойын тіпті шиеленісті. 65 минутта француздың жас перісі Килян Мбаппе өз еншісіне гол жазып, командасының төртінші голын соқты. Хорватияның жағдайы қиындай түсті. Дегенмен, Марио Манджучич бұл матчтағы екінші голын соға алды. Бұл жолы Франция қақпасына. Есеп 4:2

француздардың пайдасына. Осылайша, кездесу соңына дейін осы есеп өзгеріссіз қалып, Франция Әлем чемпионы атанды.

Франция араға 20 жыл салып чемпион атанды. 1998 жылы Франция құрамасы чемпион болған соң, араға 3 ай салып, өмірге Килян Мбаппе келіпті. Францияны алға жетелеп, маңызды голдарды соғып жүрген 19 жастағы талант финалда гол соғып,

тарихта қалды. Ал Дидье Дешам футболшы кезінде көтерген кубогын араға 20 жыл салып бапкер ретінде қайта көтерді.

Бельгия мен Англия қола жүлде үшін таласта өзара мықтыны анықтады. Бұл сында «қызыл сойқандар» ұлыбританиялықтардан басым түсті. Ресейдің Санкт-Петербург қаласындағы «Крестовский» стадионында өткен кездесу 2:0 есебімен бельгиялықтардың пайдасына шешілді. Бельгия құрамасы осы Әлем біріншілігінде 16 гол соғып, ең көп гол салған команда атанды.

Доп додасында ерлікке пара-пар өнер көрсеткен сайыпқырандар анықталды. Хорватия құрамасының капитаны Лука Модрич Әлем чемпионатының үздік футболшысы атанды. Сөйтіп турнирдің «Ал-

тын добына» ие болды. Ал «Күміс доп» Бельгия капитаны Эден Азарға бұйырса, «Қола допты» Франция шабуылшысы Антуан Гризманн алды. Сондай-ақ, Әлем чемпионатының ең үздік жас ойыншысы болып франциялық Килян Мбаппе танылды. Ол Ресей стадиондарында 4 гол соқты. Оның біреуін финалда Хорватия құрамасының қақпасына енгізді. Турнирде 6 гол соққан ағылшын Харри Кейн үздік шабуылшы атанса, үздік қақпашыға берілетін «Алтын қолғап» бельгиялық Тибо Куртуаның еншісіне кетті. Осылайша, күллі әлем көз тіккен мундиальмен енді төрт жылға дейін қош айтысамыз.

Нұрбек ДӘУРЕНБЕКОВ,
«Сыр бойы».

МАСЕЛЕ

БАЛА ТІЛІ НЕГЕ КЕШ ШЫҒАДЫ?

«Бала тілі – бал» деп бекер айтылмаған. Кішкентай баланың тілі енді шығып, былдырағанда қызық көріп сөйлететініміз бар. Алайда соңғы кездері баланың тілі кеш шығуы жиілеп барады. Бұған денсаулық сақтау саласының мамандары да алаңдаушылық білдіріп отыр. Әлбетте, баланың сөйлеу қабілетіне кері әсер етіп, оны бұзатын себептер көп. Бала құрсақта жатқанда анасының жиі ауруы, ұзақ уақыт емізік емген бала тандайынның дұрыс қалыптаспауы, қорқыс секем алудан тұтығу пайда болуы секілді себептер тізіледі.

Солардың ішінде баланың тілі ерте шығуына ата-ананың тәрбиесі маңызды рөл атқарады. Мәселен, Масару Ибуканың «3 жастан кейін кеш қалдыңыз» кітабында жақсы мысал келтірген. Онда бір отбасының тұңғышы олар жас, үйлері тар кезде өмірге келеді. Сондықтан ата-анасы баланың қасынан әркез табылып, үнемі сөйлесіп отыруды дағдыға айналдырады. Айналада болып жатқан барлық дыбыстарды, әңгімені естіп үйренген бала тілі тез шығып, өсе келе сөзшен, ашық, ойын жақсы жеткізе алатын болады. Ал, бірнеше жылдан кейін екінші сәби өмірге келеді. Қарындасына ата-анасы бөлек бөлме дайындап, тыныш, түрлі дыбыстардан аулақ жерде өсіреді. Қыздың өсе келе мінезі тұйықталып, көп сөйлемейді. Бұл баланың дүниеге келген күннен бастап түрлі дыбыстарды, адамдардың дауысын, сөйлеген сөздерін, әңгімесін естіп өсуі керектігін дәлелдейді. Бастапқыда бала тек ғана есту арқылы айналасы қабылдап, сөйлемесе де өзінің түсініп жатқанын ым-ишарамен білдіреді. Сол себепті кішкентай кезінен тілді және тіл ерекшеліктерін айыра білу қабілеті дамиды. Кезінде саяхатшы А.Янушкевич «Қазақтың 3-4 жасар баласының тілі жатық, ал 5-6 жастағы балалар шешен әрі тауып сөйлейді, ойын ұтымды жеткізе біледі» деген екен.

Тарихқа зер салатын болсақ, жастарға үлкен сенім артқан Мағжан Жұмабаев атамыздың тілі ерте шығып, төрт жасында хат таныған. Баланың тілі ерте шығу үшін ата-бабамыз түрлі ырымдар да жасаған. Ал қазір 3-4 жасар балындардың көпшілігінің тілі анық емес. Мұны күнделікті ортада да аңғарып жүрміз. Қызылорда қаласының тұрғыны, көпбалалы ана Маржан Төлеуованың 6 баласы бар. Үлкен қызы 3-сыныпта оқиды. Бірақ «я», «я» әріпін дүррис айта алмайды. Кішкентай кезінде ерлік деп мән бермеген. Кейін сабаққа барған кезде қыздың өзі анасына достары әріпті дұрыс айта алмағаны үшін келемеждейтінін айтқан. Мар-

маманының айтуынша, «Орталыққа алғаш келген баланың мүмкіндігін қарап шығамыз. Сосын қабілетіне қарай сабақ жүргіземіз. Тіл жаттығуларын жасайды. Музыкалық сабақтар өтеміз. Дыбыстарды анық айтуға арналған жаттығулар да бар. Негізінен орталықта 3-13 жас аралығындағы балалар келеді. Есту қабілеті төмен болғандықтан сөйлеу жүйесі бұзылған балғындарға да көмек береміз. Тіпті, аутизм ауруымен ауыратын балалармен де жұмыс жасаймыз», дейді Айжан. Үнемі ізденіс үстінде жүретін Айжан балаларға арналған қазақ тіліндегі дамытушы мультфильмдер құрастырған маман Сымбат Әбдірамановпен бірлесіп, логопед мамандарға арналған көмекші құрал жасап шығарды.

Бүгінде орталықтан 100-ден астам бала тәлім алып, он нәтиже берген. Осы орталыққа келген ата-аналардың бірі Жанар Муратованың мұнда қызын ежелгеніне бірнеше ай болған. Қызының жасы жетіде. Ата-анасы бастапқыда қызының қылығын ерлік деп мән бермеген. Бес жастан асқанда ғана алаңдаушылық білдірген. Содан көпшіліктен орталық жайлы естіп келіпті. Нәтижесі жаман емес дейді. Қазір Айша сөйлеуді үйреніп, әріптерді анық айта алады. Енді мектепке дайындалып жатыр.

Осы тұста бала тілінің кеш шығуына түрткі болатын тағы бір жай бар. Ол – бетелке мен емізік. Бала өмірге келгеннен кейін тыныш, жуас болады деп аузына емізік саламыз. Осылай құр резеңкені баланың аузына салып, сақау, кекеш болуына өзіміз ықпал етеміз. Бұрынғы ата-бабамыз емізіктің не екенін білмеді. Оның орнына шақалас сәл өскеннен кейін қойдың құйрығын сорғызатын болған. Ол бір жағынан денсаулыққа пайдалы оқиды. Ал зерттеулердің нәтижесіне сүйенсек, жаңа туған нәрестенің емізік емуі мен сауағарын сорыу оның ақыл-есінің дамуына көмектеседі. Алайда, емізікті ұзақ уақыт қолдануға болмайды. Кемі бала алты айдан асқан соң

жан тағы бір қиындық барын жеткізді. Оның 3 жасар ұлы да сөйлемейді екен. Сөздік қорында 2-3 сөз ғана бар. Бәріні ым-ишара мен қимылмен ұғымдыратын көрінеді. Қалған ұл-қыздар уақытында сөйлеп кетіпті.

Қазіргі кезде қала ішінде жеке тіл оқыту орталықтары жұмыс жасайды. Олардың саны күн өткен сайын артып келеді. Демек сураныс бар.

Айжан Сқакова – білікті логопедтердің бірі. Ол Алматы қаласындағы Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетін бітірген. Облыстық балаларды оңалту орталығында логопед болып қызмет атқарады. 2016 жылы «Результат» тіл оқыту орталығын ашады. Біз орталық жайында білмек болып барғанымызда баласын жетектеген ата-ананың қарасы көптігін аңғардық. Орталықта үш тіл маманы қызмет атқарады. Балалар ауысым бойынша сабақ алады. Мұнда көбіне, тілі кеш шыққан, аутизм және есту қабілеті төмен балалар келеді екен. Олардың әрқайсысының деңгейіне арналған сабақтар мен жаттығулар жасалады. Тіл

оны қолданудан бас тарту керек. Емізіктің көп еमुідің салдарынан баланың ауыз қуысының дәмі өзгеріп, дұрыс тамақтануына зиян келтіреді. Алғашқы сүт тістері шыққан кезде жайсыздық туғызады. Емізікпен қатар балаға қосымша сұйық тамақтарды бөтелкемен беріп оған да бой үйретеміз. Ақырында бала ес білгенше бөтелкемен тамақ ішуді әдетке айналдырады.

Тіпті кейде бала сурақты көп қойып жатады. Ал, оған сабырлық пен байыппен жауап берудің орнына дүрсе қоя беретініміз жасырын емес. Балаға бала тілімен сөйлеп жатамыз. Мамандардың айтуынша, ата-ана баласына анық, түсінікті етіп жауап беруі керек. Сонда бала сөзді дұрыс айта біледі. Жалпы, бала алты жасқа кезінен бастап үйлдесе, 3 жасқа дейін сөздерді анық айтып, одан жоғары жаста сөйлем құрап, ойын жеткізеді. Сондықтан бала тілі шыққанда аса мән беріңіз. Тек уақыт өткізіп, қолыңызды мезгілінен кеш сермеп қалма-саңыз болғаны...

С.ҚОРҒАНБАЙҚЫЗЫ.

Кезекші редактор Сара АДАЙБАЕВА.

Меншік иесі
СЫР БОЙЫ МЕДИА
жауапкершілігі шектеулі серіктестігі

БАС ДИРЕКТОР
Аманжол ОҢҒАРБАЕВ
қабылдау бөлмесі
тел/факс: 8/7242/ 70-00-36

БАС РЕДАКТОР
Қуат ШАРАБИДИНОВ
қабылдау бөлмесі –
тел: 8/7242/ 40-02-17

Бас редактордың орынбасары – 70-00-43
Жауапты хатшы – 70-00-81

Бөлімдер:
руханият және ақпарат – 70-00-64, 70-00-41
экономика – 70-00-41, 70-00-68
әлеумет және саясат – 70-00-73
жарнама – 70-00-49, 70-00-52
есеп-қисап – 70-00-39, 70-00-38,
компьютер орталығы және корректорлар – 70-00-34

Газет аптасына 3 рет
(сейсенбі, бейсенбі, сенбі күндері) шығады.

Газет Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігі Ақпарат және мұрағат комитетінде тіркелген.
Тіркеу куәлігі № 12993-Ғ, 27.08.2012 ж.

Қызылорда облыстық «Сыр бойы» газеті ҚР СТ ИСО 9001-2009 «Сапа менеджменті жүйесі» талаптарына сәйкес сертификатталған. Авторларға қаламақы тапсырыс бойынша төленеді, қолжазба өңделеді және қайтарылмайды. Жариялымыр газеттің түпкілікті көзқарасын білдірмейді. «АҚ» - ақылы қызмет.

Ыдырыс ТӘЖІҰЛЫ,
«Сыр бойы».

Таралымы 28729
Тапсырыс №1109